ائل بیلیمی نین سؤزو

مراسیملرین مرکب‌لیگی

کاظم عباسی

فولکلوروموزون چوخ اؤنملی قوللاریندان بیری مراسیملردیر. مراسیملر یارادیجیلیغیمیزین زنگین‌لیگینی گؤسترن میللی وارلیغیمیزین بؤلوملریندن بیریدیر. گونوموزون اؤزللیگی اولان مدرنیسم و ماشینیسم نتیجه‌سینده بعضی مراسیملرین اونودولوب یا ایسه دون دگیشدیرمه‌لری پروسه‌سینی گؤز اؤنونه آلارساق فولکلوروموزون بو بؤلومونو توپلاماغین دا نه قدر اؤنملی اولدوغو آیدینلاشاجاقدیر. مراسیملر مرکب ماتریاللار اولدوقلارینا گؤره توپلاماقلاری ایسه، باشقا ماتریاللار ایله مقایسه‌ده، اؤزونه مخصوص دقت طلب ائدیر. بورادا همین ماتریاللاری توپلاماقدا گؤز اؤنونه آلیناجاق قونولارا توخونولور.

دقته لاییق قونولارین ان اؤنملی‌سی مراسیمین کئچیریلدیگی زاماندیر. مراسیملری بو قونو اساسیندا نئچه قروپا بؤلمک مومکوندور؛ اونلارین بیر سیراسی مؤوسیم دگیشمه‌سی ایله باغلیدیر (چیلله گئجه‌سی مراسیمی، آخیر چرشنبه مراسیمی، ایل بایرامی مراسیمی و...)، بیر سیراسی اینسان یاشامی و فعالیتلری ایله علاقه‌داردیر (آدقویما مراسیمی، کسدیرمه/سنت ائتمه مراسیمی، ...، توی مراسیمی، زیارته گئتمه مراسیملری، یاس تؤرنلری و...)، بیر باشقالاری طبیعت حادثه‌لری اطرافیندا مئیدانا گلیر (قوراقلیق زامانی، یاغیشین چوخ یاغدیغی زامان، آی توتولاندا و...)، بیر سیراسی دین و شریعت‌دن قایناقلانیر

(محـرم‌لیـک مراسـیمی، قوربـان بـایرامی مراسـیمی و...) و... . طبیعـی کـی توپلامـاق ایسته‌دیگیمیز مراسیمین بو قروپلاشدیرمانین هاراسیندا یئر آلدیغی آشکار ائدیلیب، قئیـده آلینمالیدیر.

فولکلور ماتریاللارینین اوچ چئشید اولـدوغونا اؤنجـه‌لـر توخونموشـدوق؛ بـونلار بیـر زامـان ائشیدیله‌جک سؤز جینسیندن‌دیر، باشقا زامان یئرینه یئتیریله‌جک داورانیشدیر، هردن ایسه توخونولاجاق اشیادیر. مراسیملره گلدیکده بونلاری ائحتوا ائدن عنصرلرین بو اوچ چئشیدین هامیسیندان بیر آرایا گلدیکلرینی گؤره‌جه‌ییک. مراسیملرین توپلانماغینین مرکب‌لیگی ایسه ائله بوندان آسیلیدیر. مراسیملرین تملینی اونلاری گرچکلشدیرن اینسانلارین داورانیشـلاری تشکیل ائدیر. بونلاری قئیده آلماغیمیز اوچون گؤرمک تکنیک‌یندن فایدالاناراق آذربایجـان ادبی دیلیندن یارارلانمالی‌ییق. باشقا سؤزله، فولکلورون بو نوعونو توپلایان شخص مراسـیمه قاتیلان اینسانلارین داورانیشلارینی اؤز قلمی ایله و ادبی تورکجه‌میز واسـیطه‌سـیله قئیـده آلمالیدیر. بورادا بیر سیرا فوتو شکیللرین چکیلمه‌سی ایسه توصیه ائدیلیر.

مراسیملری تشکیل ائدن بیر باشقا عنصر، مراسیم بویو فایدالانیلان اشیادیر. بونلاری قئیـده آلماغیمیز اوچون فوتو شکیللرین چکیلمه‌سی گرکلی‌دیر. اشیالارین بویوتلاری و بؤیوکلویونو شکیللریمیزده آشکار ائتمک ایسـته‌دیکـده شـکیللری چکـدیگیمیز زامـان اونلاریـن یانینـا فایدالاندیغیمیز قلم کیمی چئشیدلی شاخیص‌لردن قویماق گرکلی‌دیر. البته اشیالاردان نـه سایاق فایدالانیب، اونلارین مراسیمده اولان رولونو ادبی تورکجه‌میزلـه یـازیلان جوملـه‌لرلـه قئیده آلمالی‌ییق.

بوتون بونلارلا یاناشی مراسیملرین آیریلماز بیر بؤلومو ایسه گرچکلشدیکلری زامان دیله گلن سؤزلردیر. بو سؤزلر نظم و نثر قالیب‌لریـنـده سـؤیله‌نـه بیلرلـر. بـونلار اولـدوقلاری کیمـی و بؤلگه‌نین شیوه‌سینده ثبت ائدیلمه‌لی‌دیرلر. بونا گؤره ده مراسیملری قئیده آلدیغیمیز زامـان هانسی بؤلگه‌یه عایید اولدوقلارینی دئتایلی شکیلده قلمـه آلمـاق لازیمـدیر. طبیعـی کـی، دانیشیق آپاردیغیمیز کیمسه‌لر اولورسا اونلارین دا کیملیک‌لرینی قئید ائتمه‌لی‌ییک.

مراسیملری قئیده آلماقدا بوتون عنصرلر ثبت ائدیلمه‌لی، هئچ بیر عنصر "خرافـه" یـا ایسـه "معناسیز" آدینـا کنـارا قویولمامالیـدیر. هـردن "خرافـه" و "معناسـیز" آدلانـدیردیغیمیز عنصـرلر، تـاریخین دریـن‌لیکلرینـده اونـودولان اوسـطوره‌لریمیـزین قـالیقلاری کیمـی دگرلندیریلیرلر.

قاراداغ ائلاتلاری آراسیندا ساخلانیلان حئیوانلار عمومیتله بونلاردیر: داوار، گئچی، مال (قره مال)، آت، ائششک، قاطیر، دوه، جامیش، ایت؛ قوشـلاردان ایســه: تویـوق،اؤردک، قـاز، هئشترخان، میصیر تویوغو (بو تویوق چئشیدیندن آز اولار). آدلاری گئدن حئیوانلارین هـر بیرینین دیشیسی و ائرکگی آشاغیداکی آدلارلا تانینیر:

دؤرد قاریش، یا یئدی قاریش اولا کی، قاریش‌لا اؤلچنده بئله اؤلچوله: 1- ال آغاجی، 2- بئل آغاجی، 3- ییینه سینی اؤلدورن آغاج. 4- ال آغاجی، 5- بئل آغاجی، 6- ییه‌سینی اؤلدورن آغاج. 7- ال آغاجی. یعنی دؤرد و یا یئدی قاریش اولسا اونو گؤتورنین الینین آغاجی و یاردیمیدیر، ایکی و یا بئش قاریش اولسا پیسلیگی ایله یاخشیلیغی بیردیر. اوچ، آلتی و یا دوققوز قاریش اولسا، او آغاجلا ییه‌سینین وورولماسی و حتا اؤلمه‌سی مومکوندور.

48- محرم و صفر آیلاریندا جوجه چیخارماق اوچون «کورت گلمیش» تویوغون آلتینا یومورتا قویماق اولماز، چونکو بو ایشین هم دوشر- دوشمزی اولار، هم ده کی هئچ جوجه چیخماز و یومورتالار «لاق» اولار. هابئله ایلین هئچ واختیندا «اوجاغی کور» آدام (سونسوز آدام) تویوق باسدیرا بیلمز، باسدیرسا جوجه چیخماز. بویلو آرواد و اونون اری ده تویوق باسدیرا بیلمز، باسدیرسا یا یومورتالار لاق اولار، یا دا باسدیرانین اوشاغی ساغ- سلامت دونیایا گلمز.

49- گله‌جکده اوشاغی اولاجاق آرواد و یا کیشی «بایرام چیمی» گؤیرتمه‌مه‌لیدیر، گؤیرتسه یا چیم کئچل اولار، یعنی آرا- سیرا گؤیرر؛ یا دا گؤیرتدیگی آداما دئیر: یا سن گؤیر، یا دا من! و ایکیسیندن بیری گؤیرر.

50- سوپورگه‌نی باش– آیاق قویماغین ضرری وار و قویولان ائودن «اؤلو» چیخار و یا یاخین آداملاریندان بیری اؤلر. سوپورگه‌نی ترسه قویماغین نتیجه‌سی باره‌ده دئیرلر: مئشینده بیر اؤلو یویان واریدی کی، ایشسیز قالماماق اوچون همیشه سوپورگه‌نی ترسه قویاردی!

51- سوپورگه ایله آدام وورمازلار، چونکو، سوپورگه وورولان آدام اؤلر؛ بیری ده یادیندان چیخسا و سوپورگه ایله بیرینی وورسا، گرک سوپورگه‌دن بیر چؤپ قیریب یئره آتسین!

52- جومه آخشامی گون باتاندان سونرا، ساققیز چئینه‌مزلر. ساققیز چئینه‌مک اؤلو اتی یئمک کیمیدیر.

53- گلین آپاران زامان گلینین آتا – آناسی اؤز ائویندن گلینه بیر تویوق دا وئررلر. او تویوق گلینله گئدن آروادلارین بیرینین قوجاغیندا اولار. او تویوغو ائودن چیخاراندا جیغیلداتمالیدیلار، یوخسا گلینین اوشاغی آز اولار و یا اصلا" اولماز.

54- گئجه یوخو دئمک چوخ پیس اولار، ایستر یاخشی یوخو اولسون ایسترسه پیس یوخو. بیر زامان دئمگینه مجبور اولسا دا، اولجه بئله دئمه‌لیدیر: «چیراغا دئییرم؛ یوخودا گؤردوم کی ... »

55- هر کسین اوزو سحر تئزدن دووشان اوزونه ساتاشسا او گون ایشی دوز گلمز.

ردیف	حئیوان	ائرکک	دیشی	توپلومونون آدی	ساخلایانی
1	داوار	قوچ	قویون	سورو	چوبان
2	کئچی	ارکج	کئچی	سورو	چوبان
3	مال	اؤکوز	اینک	ناخیر	ناخیرچی
4	آت	یابی	مایدان	ایلخی	ایلخیچی
5	ائششک	ارکک ائششک	قانجیق ائششک	-	-
6	دوه (هاچا کوهانلی)	بیغیر Bığır	اروانا Ərvana	سورو	دوه‌چی
7	دوه (تک کوهانلی)	نر	مایا	-	-
8	قاطیر	ارکک قاطیر	دیشی قاطیر	-	-
9	جامیش	کَل	جامیش	ناخیر	ناخیرچی
10	ایت	کؤپک	قانجیق	بؤلوک	-
11	تویوق	خوروز	تویوق	سورو	-
12	اؤردک	سونا	اوردک	سورو	-
13	قاز	سونا	اؤرده‌ک	سورو	-
14	هئشترخان	خوروز	فریک	سورو	-
15	میصری تویوق	خوروز	فریک	سورو	-

هر حئیوان، چئشیدلی یاش دؤورلرینده نه عنوانلارلا تانینیر؟

داوار: قوزو (کورپه، املیک، قوزو 10-7 آی)، توغلو/توخلو (15-18 آی)، شیشک (2 ایللیک) ارکک توغلو، دیشی توغلو. دیشی شیشک گرک 3 یاشینا گیرنده دوغسون، دوغمازسا اونا "گزیازما"دئییلیر. معمولاً گزیازما داوارینی کیمسه ساخلاماز و اونو ساتارلار. اینانجلارا گؤره بو داوار برکت‌سیز و نحس حئیوان اولار.

قویون: بیر دوغموش 3 یاش، ایکی دوغموش 4 یاش، اوچ دوغموش 5 یاش

قوچ: بیر قاریشمیش، ایکی قاریشمیش، اوچ قاریشمیش، دؤرد قاریشمیش

* قویون و یا قوچون یاشینی بیلمک اوچون اونون آغیزینا باخارلار، آلت انگینده قاباق-قاباغا هر انلی و یاستی بیر جوت دیش بیر دوغموش (قویون اوچون) و با بیر قاریشمیش(قوچ اوچون) آنلامیندادیر.

کئچی: چپیش (8-6 آیلیغا قدر).

دیشی: کؤوَر (بیر ایللیک) دوغورسا مانا دا دئیرلر

ارکک: تکه (بیر ایللیک)، دیبیر (ایکی ایللیک)، خار (اوچ ایللیک)

کئچی(بیر دوغموش، 2 ایللیک)

ارکج (بیر قاریشمیش، 2 ایللیک)

مال (قارامال): بیزوو (بیر ایله قدر)، دانا (قیصیر امه‌ن، ایکی ایللیک)، دؤوَه (3 ایللیک دوغورسا بیجک دئیرلر، جؤنگه (3 ایللیک) ائرکک.

اینک (بیردوغموش)

اؤکوز (بیر قاریشمیش)

آت: دایچا (بیرایله قدر)، دای (بیر ایللیک)، قولان (ایکی ایللیک).

ائششک: قودوخ (بیر ایله قدر)، سوپا (بیر ایللیک).

جامیش: بالاخ، پوتا

دوه: کؤشک (بیر ایلینه قدر)، بیر یاشا قدر بالغی (کارسیز کوشک)، دایلاخ (بیر ایللیک)

مایا (دیشی) یا اروانا و هاچا مایا

نر(ائرکک) (بیغیر، لؤک)

بیغیر: آناسی= هاچا مایا، آتاسی= بیغیر

هاچامایا: آناسی= هاچا مایا آتاسی= هاچالی

لؤک (بیر کوهانلی و آریق): آناسی= اروانا، آتاسی= لؤک

اروانا: آناسی= مایا و یا اروان آتاسی= لؤک

نر: آناسی= مایا، آتاسی= نر

مایا: آناسی= مایا، آتاسی= نر

ایت: کوچوک (گؤزو آچیلمامیش)، تولا(بیر یاشا قدر)، دوررک (ایکی یاشیندا). دیشی دوشموش، ائرکک ایته صیفت اولاراق "کافتار" دئیرلر.

اونا بنزر بیر جین اوشاغینی اونون یئرینه قویارلار) او دا هئچ واخت بؤیوییوب اوشاق اولماز؛ بلکه گونو- گوندن سیسقالار و نهایتده اؤلر.

39- زاهی اون گونه کیمی یانینا گلن آداملارین اوستونه چیخمالیدیر؛ چیخارسا، اونو چیلله باسار و بیر داها بویلو اولماز. او بو اون گونده قووولاجاق پیشیگی ده قووممالیدیر. چونکو، «پیشدی» دئسه، سودو قاچار (قورویار). اون گونلوکده و نیفاس غُسلوندان سونرا داها نه اونو چیلله باسار، نه ده پیشیک قووماقلا سودو قورویار.

40- گئجه‌لرین هامیسیندا و گونوزلرده ده شنبه گونو دیرناق توتماق اولماز. شنبه گونو دیرناق توتماق باره‌ده دئیرلر:

« شنبه گونو دوغوز (دونقوز) دوغوزلوغوندا، توکونو یئره سالماز.

گئجه دیرناق توتماق و گونوز ناغیل دئمک حاقدا بئله بیر «چکیندیرمه» ده واردیر:

گئجه دیرناق توتانلار،

گونوز ناغیل دئینلر،

ایستی کؤسؤو یئینلر!

41- چرشنبه آخشامی جهره اَییرَنین آغزی اَییلر. جومه آخشامی دا یون و گوزم اییرمک اولار؛ آمما پامبیق اَییرمک پیس اولار. نه یاخشی کی، بو ایکی گئجه ائودن جهره سسی چیخماسین.

42- کؤرپه اوشاق دیش چیخارماییبنجا، اونو ائششگه میندیرمک اولماز، بیری بو ایشی گؤرسه، اوشاغین دیشلیرینین ائششک دیشی کیمی ایری چیخماسی مومکوندور. نه یاخشی اولار کی، اونو دیش چیخارمامیش بیر قوزو، یا قویونا میندیره‌لر کی، دیشلری قوزو دیشی کیمی نارین چیخسین!

43- اولجه اوست انگیندن دیش چیخاران اوشاغین روزوسونون آز اولاجاغینا اینانارلار.

44- دیشلری آرالی اولان اوشاغین روزوسونون بول اولاجاغینا اینانارلار.

45- یئریکله‌ین آرواد، کؤنلو ایسته‌ین یئمگی یئمه‌لیدیر، یوخسا اومسوق اولار و اوشاغی دا دونیایا گلنده گؤزلری «چئر» (چپ) اولار.

46- ایمکان قدری حیطده سؤیود و اییده آغاجی اکیلمه‌مه‌لیدیر. هابئله اییده آغاجی بوداغیندان ال آغاجی گؤتورن چوبان، ناخیرچی، جوتجو و مسافرین ایشی راست گلمز.

47- ال آغاجی هر آغاجدان اولورسا، گرک گؤتورنین قاریشی ایله اوچ قاریش، آلتی قاریش، دوققوز قاریش و ... اولمویا، چونکو اؤزو او آغاج ایله وورولار. یاخشیسی بودور کی، ال آغاجی

ایشیغی قووماق کیمیدیر. چیراغی سؤندورمک اوچون اونو یئریندن گؤتوروب، هاوادا سرعتله ائندیرر و یا یوخاری قالدیرارلار، بئله‌لیکله او سؤنر.

28- بیری بیرینین باشینا دولانسا، اونون قادا- بلاسینی اؤزونه آلیر و قبول ائدیر کی، اونا گله‌جک قادا- بلا بونا گلسین! تصادفی حالدا بیری بیرینین دؤوره‌سینه دولانسا، قاییدیب ترسه دولانمالیدیر.

29- قجله‌نین گلیب دام- دیواردا جاققیلداماسی، اونون خئییر خبر گتیردیگینه و او ائوین سفرده اولانی اولورسا، اونون یاخین گله‌جکده قاییداجاغینا یوزولار.

30- قارنیندا اوشاغی اولان آرواد اؤلویه (جنازه‌یه) باخمامالیدیر؛ باخارسا، دونیایا گتیره‌جگی اوشاق بدنظر اولار. اؤلویه باخاندا قارنینداکی اوشاق ترپنرسه، اینانار کی او اوشاق نه‌یه نظر سالارسا، اونو اوراداجا چاتلادار.

31- ساغ الین ایچی قاشیناندا، دئیرلر: پول گله‌جکدیر. آیاغین آلتی قاشیناندا، دئیرلر: گوناه ائله‌ییبدیر.

32- خوروز گون دالیسی (گون باتاندان سونرا) بانلاسا، باشی کسیلمه‌لیدیر (بلکه ده قارانلیق سئومه‌سینه، گئجه‌نی قارشیلاماسینا یوزولور).

33- بوخچایا ایینه سانجیلسا، جینلر اونو آچمازلار.

34- گون دالیسی ائو سوپورمک و ائشییه زیبیل آتماق پیس اولار.

35- باش تو کونو یاندیرمامالی دیلار، توکو یاندیریلان آدامین باشی آغرییار.

36- یاسدیغی آیاقلاماق پیس اولار.

37- تویوق بانلامامالیدیر، بانلایارسا، اولجه گرک باخیجییا باخدیرالار. خئیره بانلاسا ساخلایالار، شره بانلاسا، باشی کسیلمه‌لیدیر.

38- تزه دونیایا گلمیش اوشاغین قیرخی چیخمامیش، یعنی دونیایا گلدیگی گوندن قیرخ گون کئچمه‌سه، ائشییه چیخارتماق یاخشی دئییل و اونون اولدوغو ائوه ده هر کس ائله بئله گیرمه‌مه‌لیدیر؛ یعنی او آدام کی اونو هله گؤرمه‌ییبدیر، او اولان ائوه گیرمک ایسته‌سه، گرک اولجه قاپیدا دایانا و اوشاغی اونون اوستونه گتیره‌لر؛ چونکو مومکوندور او آدام اؤزو جینلی–دووالی اولا و اوشاغین اوستونه گلمکله اونو دا جینلی–دووالی ائله‌یه! البته اونون جینلی–دووالی اولمادیغینا آرخایین اولسالار، اوشاغی اونون اوستونه گتیرمک لازیم دئییل. هابئله قیرخلی اوشاغی ائوده تک قویمازلار. تک قالان قیرخلی اوشاغی جینلر دَییشر (اونو آپاریب،

هانسی حئیوانلار نه زامان اینسانا تهلوکه‌لی اولا بیلر؟

دوه، جامیش: قیزاندا[1] (اؤزللیکله بو حئیوانلاردان ائرککی قیزاندا تهلوکه‌لی اولابیلر)

ایت: کورسکده (جوفتلشمه زامانی)، بالالییاندا و قودوران زامان

اینک: دوغاندا

آت و قاطیر: بو حئیوانلارین دلیسی

اؤکوز، دانا، ارکج: ووراغانی

حئیوانلارین سئودیکلری ایقلیمی شرایط

حئیوان	ایستی	سویوق	نمیشلیک	ایضاح
قویون	-	✓	✓	هاوالار چوخ ایستی اولورسا قیزدیرار
کئچی	✓	-	-	هاوالار چوخ سویوق اولسا کولگه دوشر
قارامال	✓	✓	✓	آمما چوخ ایستی هاوادا قیزدیرار[2]
آت	✓	✓	-	هاوالار چوخ سویوق اولسا کولگه دوشر
ائششک	✓	✓	-	هاوالار چوخ سویوق اولسا (قیش فصلینده) چرله‌یر
قاطیر	✓	✓	-	حئیوانلار ایچینده دواملی‌سی قاطیردیر
دوه	✓	-	✓	ایستی و سویوغا ان دواملی حئیواندیر
اؤردک	✓	-	✓	سویو چوخ سئور
قاز	✓	-	-	سویو چوخ سئور
تویوق	✓	-	-	چوخ تئز سویوغا دوشرلر
هشترخان	✓	-	-	چوخ تئز سویوغا دوشرلر

حئیوانلارین روحی اؤزللیکلریندن:

ایت: حئیوانلار ایچره ان وفالیسی ایتدیر، ائله کی اونون ییه‌سی کوتون (ایته وئریلن یئمک) کسسه ایت آجیندان اؤلورسه ده ییه‌سینین قاپیسینی ترک ائتمز، و یاخود ایت

[1]-جوفتلشمه زامانی

[2]- قیزدیرما: بیر جور ایستیلیک مریضلیگیدیر

ییه‌سینی اوچ ایلدن سونرا دا تانییار، ها بئله ایتین ییه‌سی اونو وورسا دا هئچ واخت ییه‌سینی قاپماز.

دوه: چوخ کینلی اولار و آجیقلاری اونوتماز، دوه قیزاندا بیرینی تک گؤرسه اونا یوگورر، اونو توتا بیلسه قاباق قیچینین آراسینا سالیب و اوستونده یاتار و قولاغینی سؤیکر آدامین قلبینه و اونون اوره‌گی چیرپینتیدان دوشونجه سیخار و نهایت اؤلودورر. هر کیمسه دوه‌نی آجیق ایله وورسا حتما دوه اونون آجیغینی آچار.

قویون، کئچی و مال (اینک): دوغماسی چتین اولورسا اؤز بالاسینی امیشدیرمز، دئیرلر حئیوان بالاسینی آلمیر (گرک تلکچر[1] اونلارین بالاسین تلیه اوندان سونرا بو حئیوانلار بالالارینی آلسینلار.

حئوانلارین عؤمورلری:

حئیوان	عؤمرو (ایل)	حئیوان	عؤمرو (ایل)
قویون	10-12	دوه	30
کئچی	10	جامیش	20
مال	20[2]	تویوق	2
آت	20	هشترخان	3
ائششک	10	اؤردک	5
قاطیر	20	قاز	5
ایت	10	-	-

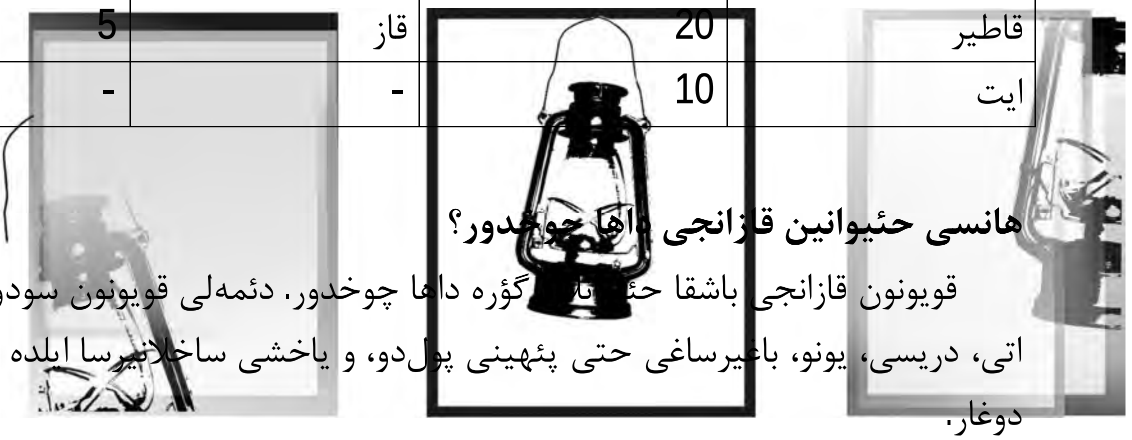

هانسی حئیوانین قازانجی داها چوخدور؟

قویونون قازانجی باشقا حئیوانلارا گؤره داها چوخدور. دئمه‌لی قویونون سودو، قوزوسو، اتی، دریسی، یونو، باغیرساغی حتی پئهینی پول‌دو، و یاخشی ساخلانیرسا ایلده ایکی دؤنه دوغار.

[1]- تَلَکچی‌لیک بیر پئشه‌دیر و گؤردویو ایشه تَلَه‌مک دییلیر.

[2]- اینه‌گین 50 یاشدان چوخ یاشادیغی دا گؤرونوبدور.

21- آرواد یئریکله‌ینده هر کیمدن تیکه یئسه، یعنی کؤنلو ایسته‌دیگی یئمک یا یئمه‌لینی هر کیمدن آلسا و یا او وئررک بو دا قبول ائدیب یئیرسه، اوشاق اونا (تیکه یا یئمه‌لی وئرن آداما) چکر. دئمک یاراشیغی یا اخلاق – داورنیشی او آدام کیمی اولار.

22- اَولییه (اولیا)ده داش یاپیشدیرماق: هر کس کندین ایچنده اولان و «اولییه» آدلانان مقبره‌ده، قبیرین مرمردن اولان باش داشینا نیت ائدیب داش یاپیشدیراندا، داشین (بیر ناماز مؤهورو، تیکه‌سی یا کیچیک مؤهور و یا یاستی کیچک داشین) نئچه ثانیه‌لیگه باش داشینا یاپیشیب قالماسی ایله، نیت و آرزوسونا چاتاجاغینا، داشین یاپیشماماسی ایله ده آرزووسونا چاتا بیلمیه‌جگینه اینانار. داش یاپیشدیرما ایشی آرتیق عاشورا گونو و آروادلار، قیزلار و کیچیک اوغلانلارین طرفیندن اولاردی[1].

23- اییده آغاجی ایله آدام یا حئیوانی وورماق پیس اولار.

24- یورغون آغاجی ایله آدام یا حئیوانی وورماق پیس اولار و دئیرلر: وورولان آدام یا حئیوان قان ایشیر.

25- کؤسؤوو (باشی یانمیش آغاجی) ال آغاجی ائله‌ییب مال- حئیوان اوتاریلسا و یا مسافیرته گئدن آدام گؤتورسه ایشی راست گلمز دئیرلر.

26- اؤلن آروادین یئرینه آیری آرواد آلاندا، او آرواد، ائوه گلمه‌میش، اؤلن آروادین باش داشینا بیر یومورتا آپاریب وورمالیدیر؛ بو ایش گؤرولمه‌سه، اؤلن آروادین گؤزو چیخار.

27- چیراغی سؤندورمک ایسته‌ینده مجبور اولماسالار اونو پیله‌مزلر. چیراغی پیله‌مک

[1]- تأسوفله 1360-70 جی ایللرده بوبینا یئنیدن تیکیلمک باهاناسی ایله ییخیلیب، یئنی دن تیکیلدی. همین قارما- قاریشیقلیقدا قبیرین اوستونده اولان داش یوخ ائدیلدی، بلکه قبیره ده ال وورولدو. نئچه ایل سونرا مر مردن اولان بو باش داشینی دا آیری یئرلی‌لر گونون گون‌اورتا چاغی گلیب چیخاریب آپاریبلار.

دالیسینجا چؤلمک (قارا چؤلمک) آتیلان آدام قاییدیب گلمز، (بیرینین قاییدیب گلمه‌سینی ایسته‌مسه‌لر، دالیسینجا چؤلمک آتارمیشلار).
ائودن چیخاندا «تک صبیر» گلسه، او، آیاق ساخلامالیدیر، یوخسا ایشی راست گلمز.
10- ائودن چیخاندا «جوت صبیر» گلسه، سئوینر، اوغورلو بیلرلر.

11- قولاق سوسولده‌ینده،- «یئر چاغیریر»، - دئیرلر.
12- گؤز آتاندا (سَییرنده) یولونو گؤزله‌دیکلری مسافی... ...له‌جگینه اینانارلار.
13- بوش بئشیک، یا «ننّنی» نی ترپتمزلر، بو ایشی... ...ک و ننّنی ده یاتان اوشاغین قارنی سانجیلانار.
14- گئجه گوزگویه (آینایا) باخماق پیس اولار.
15- آخشام اذانی چاغی سو ایچن آدامین اؤلولرینه...
16- زاهی (تزه اوشاق گتیرمیش) آروادی نفاس غوسلو ائله‌ینه کیمی تک قویمازلار؛ تک قویسالار، «آل آروادی» گلیب جییرینی چیخاریب آپاریب سویا چکر. بئله‌لیکله‌ده او آرواد اؤلر.
17- تیکینتی تیکنده اونون پالچیغینا گؤی... ...قاریشماماليدیر. ساخسی ایشلتمگه مجبور اولسالار دا، گؤی و یاشی... ...لتمکدن چکینمه‌لیدیرلر. بو ساخسیلار بینانین خارابا قالماسینا سبب اولار.
18- دام- دیوارا بایقوش قونسا، اونو قوومامالی، بلکه قاباغینا آینا، داراق، پنیر- چؤرک قویماق لازیمدیر.
19- صوبح آذانی (دان چاغی) دونیایا گلن اوشاغین آیاغی یونگول اولار.
20- بیر ایشی باشلایاندا او تئز قورتارسین!- دئیه، گرک او ایش بیر آیاغی یونگول آدامین آیاغینا باشلانا. ایش باشلاناندا هامی ساکیت دایانمالی، بیر آیاغی یونگول آدام بیر یا نئچه آددیم یول یئریمه‌لیدیر، بئله‌لیکله او ایش تئز باشا چاتار.

سود باخیمیندان جامیش سودو چوخ یاخشی اولار، سودلو جامیش گونده 20 کیلو سود وئرر.
قوشلاردا تویوق قازانجلی اولار، ساخلاماغی راحات و جوجه‌سی چوخ اولار و ایلده ایکی دونه کیرت[1] دوشر و هر دؤنه اون، اون بئش جوجه چیخاردار.

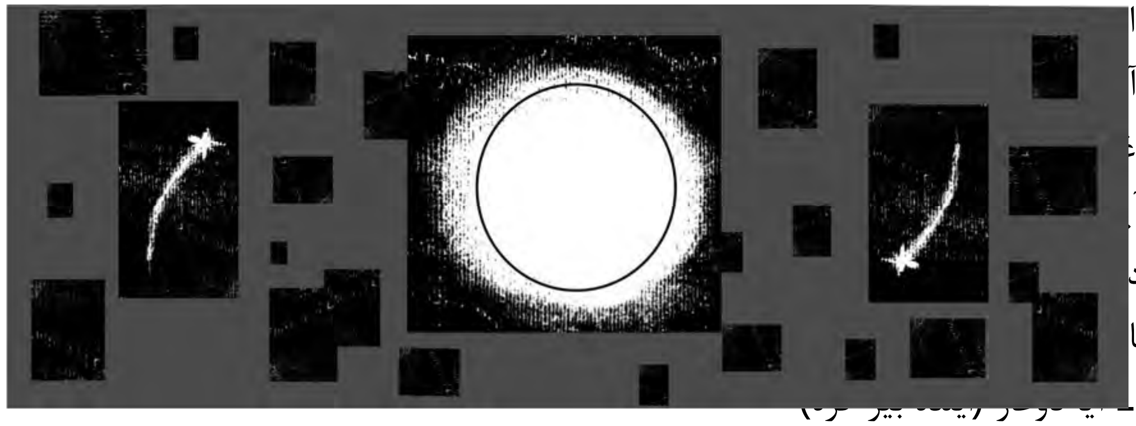

هرحئیوان ا...
قویون: 5 آ...
(اوچوز) دو...
کئچی: 5 آ...
5 چپیش د...
اینک: 9 آیا...
جامیش: 12 ...
دوه: 12 آیا دوغار (ایلده بیر کره)
آت: 12 آیا دوغار (ایلده بیر کره)
ائششک:12 آیا دوغار (ایلده بیر کره)
ایت: 3 آیا بالالار (ایلده بیر یا ایکی دونه)

حئیوانلارین هربیری نه یئیر؟

قویون، کئچی، اینک، جامیش: اوت، یونجا، کپک، آرپا، چوغوندور طوفالاسی، سامان و ...
اؤکوز: کوروشنه
آت، ائششک، قاطیر: اوت، کولش، موشخورت (حئیوانین قاباغیندان گؤتورولن اوت،اوتون آرتیغی)
دوه: اوت، قانقال، دوه دیشی و...
ایت: کوت، سوموک، چؤرک قوروسو و ات
تویوق و هشترخان: اوماج، بوغدا

1- کیرت دوشمک: یومورتا اوستونده یاتماق

اؤردک، قاز: گؤی، بوغدا، سو قوردو و ...
هانسی حئیوانین اتی، سودو، توکو، دریسی، سوموگو، پئهینی، ایستفاده‌یه آلینار و هانسینیکی آلیماز؟
آلینانلار: قویون، اینک، جامیش، کئچی، دوه، تویوق، هشترخان، اؤرده‌ک و قاز
آلینمازلار: ایت، قاطیر، ات، ائششک

قویون-کئچی‌نین فایدالاری:
قویونون بالاسی، اتی، توکو، دریسی، سوموگو، باغیرساغی، پئهینی، ... قازانجدیر.
محصوللاری:
کئچه(گوزمدن دوزه‌لر)- کئچه‌نی آلاچیغین و کومه‌نین اوستونه چکرلر، همده آت و ائششک و مال قارایا چول دوزلدرلر.
آغارتی (لبنیات): سود، قاتیق، یوغورت، آیران، کره، شور، خاما، پنیر، لور، قورود
یون (ایپ): یونو یویوب پیتراقلارلار[1] سونرا اونو داراخدا دارایيب و جهره ده اییریب ایپ ائله‌یرلر و او ایپدن پالتار (کوینک، شالوار)، جوراب ، ورنی، جئجیم، خالچا، فرش، فرمش، کیلیم، گبه، هور، بؤرک ، شال ،اؤرکن، جامتایی، خورجون ، قوتاز، یاراق، باغلیق توخویارلار.
کئچینین سودودن علاوه قزیلیندن سیجیم توخویارلار. سیجیم چوخ داواملی اولار و بو ایپدن آت-ائششگه یوک چاتماقدا ایستیفاده اولونار. سیجیم یانماسا و یا کسیلمه‌سه آرادان گئتمز. تیفتیکدن الجک، بؤرک، جوراب توخویارلار.

حئیوانلارین آدی و بیر-بیریندن تانینما یوللاری:

حئیوانلاری اؤزللیکله اؤز رنگلری ایله تانییارلار، آمما قویون سوروسونده رنگلر ایله برابر قولاقلارینین شکیلی ایله ده تانینار، مثلا ساری قولاقلی، ساری کوره، ساری کره؛ کئچی ایسه رنگلر برابر کولا (بوینوزسوز) و یا بوینوزلو آدلانار.

1- پیتراقلاماق: یونه ایلیشن پیتراق تیکانلاری آریتماق

اینامالار

فولکلور ژانرلارینین آدلاری موختلیف یئرلرده بیر–بیری‌یله فرقلنیر. مثلا" همین اینامالار ژانری بیر یئرده «اینامالار» بیر یئرده «اینانجلار»، بیر یئرده «عقیده‌لر»، بیر یئرده «اعتیقادلار»... کیمی تانینیر. همین ژانر مئشینده «ائهدیقات» (اعتیقاد) عنوانی ایله تانینماقدادیر.
بو اینام (ائهدیقات)لاری و یئری گلینجه‌ده اونا عایید خالق داورانیشلارینین بیر سیراسینی آشاغیدا سیرالاییریق:
گؤیده بیر اولدوز آخاندا، بئله اینانیرلار کی، هارداسا بیر آدام اؤلدو/ هر اولدوزون آخماسی بیر آدامین اؤلومونون نیشانه‌سیدیر. «قوم - قدیر» (غدیر خم) بایرامی گئجه‌سینین بیر واختیندا بوتون آغاجلار باشلارینی یئره قویار، کؤکلرینی گؤیه قووزایارلار (باشی اوسته دوارلار). بئله بیر وضعیتی هر کیم گؤرسه، الینی هر نه‌یه ووروب، - بو قیزیل اولسون!- دئسه، قیزیل اولار.
نوروز بایرامی ایمام علی (ع) نین تاختا چیخدیغی (خلافته چاتدیغی) گوندور.
آی آغیل (هاله) باغلایاندا، گلن نئچه گون ایچینده یاغیش، یا دا قار یاغماجاغینا اینانیرلار.
گون آغیل باغلایاندا گلن نئچه ساعاتدا یاغیش یاغاجاغینا اینانیرلار.
سو آیدینلیقدیر، - دئیه مسافیرین دالیسینجا سو و یا نئچه حبه قند آتالار. بئله‌لیکله اونون ساغ- سلامت گله‌جگیندن امین اولارلار.
مسافرین حتا ائودن ائشیه چیخانین دالیسینجا زیبیل آتمازلار. زیبیل آتیلارسا بیر ده قاییدیب گلمز.

گونئی ماحالی اورمو گؤلو ایله میشوو سیراداغلارینین آراسیندا یئرلشیبدیر. بو بؤلگه، جنوب– شرقدن گونئی آذربایجانین مرکزی اولان تبریز، دوغودان (شرقدن) قاراداغ بؤلگه‌سی، قوزئی‌دن (شیمالدان) مرند و خوی، باتی‌دان (غربدن) سالماس منطقه‌لریله قونشودور.

میشوو داغلاریندا «کؤسه بابا» آدلانان اوجا ذیروه‌نین گونئی دؤشوندن باشلاناراق، سئللری اورمو گؤلونه ساری آخان بؤیوک دره‌نین ایچینده یئرلشن مئشین (مشنق) کندی، گون دوغان طرفدن «دریان»، گون باتاندان «هئریز» (هئریس)، جنوبدان «البنگولو» (علی‌بگلی) و «کوزه‌کولان» (کوزه‌کنان) کندلریله قونشو اولور. شمالیندا ایسه میشوو داغلاری و یوکسک زیروه‌لریندن اولان کؤسه بابا یئرلشمیشدیر.
سؤزو گئدن بو کندین تاریخی، گلیر یوللاری، آدی، اهالیسی و سابیره باره‌ده 1378- جی ایلده باسدیردیغیمیز «مئشین» آدلی کیتابدا آز- چوخ بیلگیلر وئریلمیشدیر.

حئیوانلارین رنگلری

قویون: آغ، قره، آلا، سققر، سمند، ساری ، نارینج، قیزیل، قاشقا، چال، و گر
کئچی: قره، آلا، مور، ساری، گؤی، سمند، قاشقا، آغ، قره آلا، ساری آلا
مال: قره، آغ، گؤی، آلا، ساری، قیرمیزی، قاشقا، بنوووش
آت: آغ، قره، سمند، کهر، کورن، قاشقا، ابلق، گؤی
ائششک
جامیش
دوه: آ
ایت: ق
ایتلرین
ساری
تویوق:

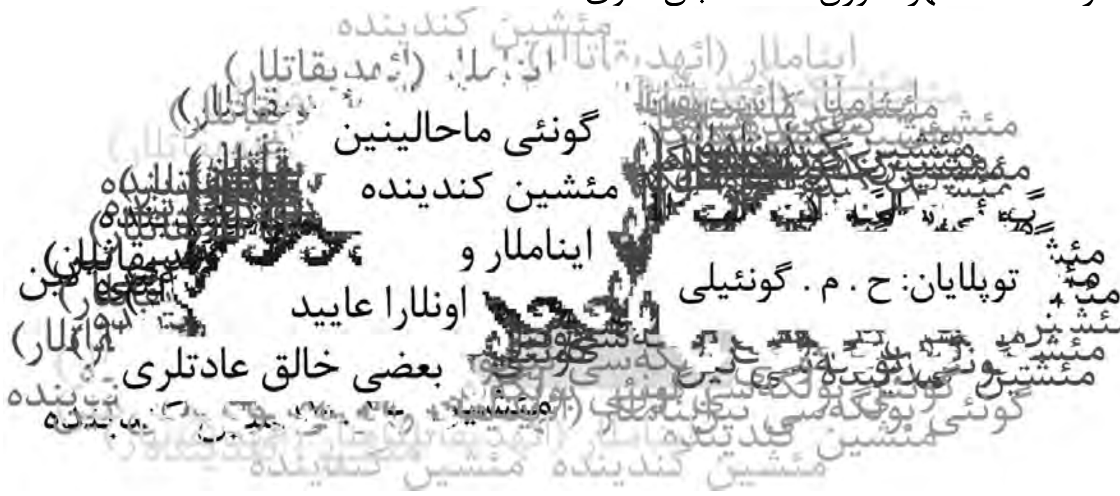

پیالالاردا یئددی قاپییا پایلارلار. دیشلیگی آلان هر کیمسه قایتاردیغی قابدا اوشاغا بیر تؤحفه قویار.

اوشاغا دیشلیک پیشیرسن دیشلری برک اولار.

اوشاغا دیشلیک پیشیرمه‌سن شولوق اولار.

بعضی ترم

دیشل یش بوغدا، یاغ، نوخود،

کیشمیش

قا اولسون دئیه ماما‌لارین

الی‌یله اوش

یا اوشاغی اؤلمه‌سین دئیه

اونو اوشاق یب، آشاغیدان چیخارار و

ینانارلار ییه‌جک، بو رسمه یخه

سالما دئیر

یاخاسی

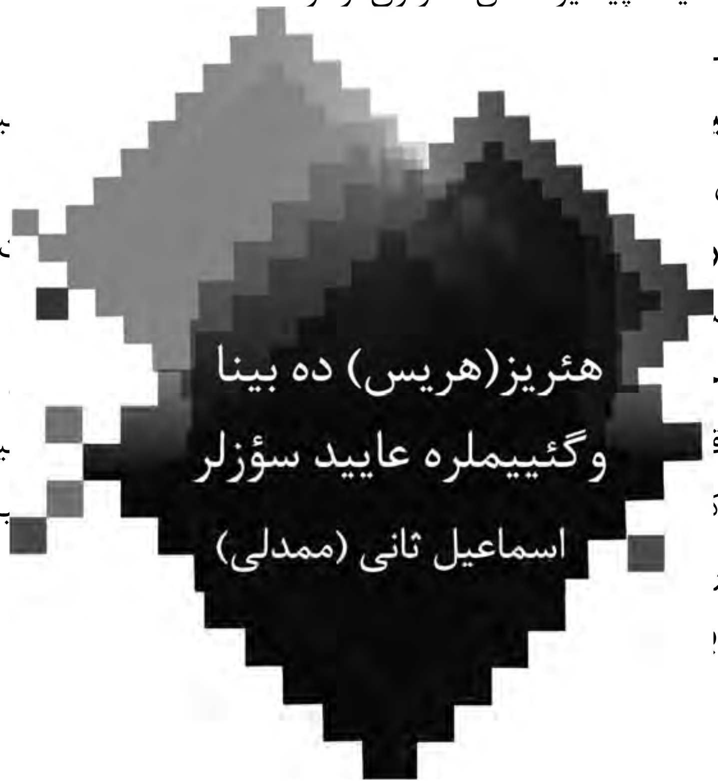

سوْن اوْتوز ایلی استثناء ائله‌سک اوْندان قاباق هئریز و اوْنون اطراف کندلرینده تیکیلن بینالارین یوزده دوْخسانی مؤهره دیوار و قالانی چیی کرپیچله دوزلینردی. پالچیّغی چوْخلو آیاقلاییب یئتیشدیریب برکیدردیلر. سوْنرا بئل ایله کسیب بنّایا وئرردیلر. بنّا او پالچیّق کسیکلرینی تخمینا 70 سانتی‌متر اَنی و 70 سانتی‌متر اوُجالیغی و ایسته‌نیلن قدر اوُزونلوغوندا بیر بیرینین اوستونه قالاردی. بیر نئچه گون اوْندان سوْنرا یئنه‌ده اوْنون اوستوندن همان ایشی تکرار ائدردیلر بئله‌لیکله مؤهره دیوار یاراناردی. نادیر حاللاردا دا پالچیغی هر طرفی بیر قاریش اندازه‌ده دؤرد بوُجاق شکلینده مخصوص قالیبلا کسیب قوُرودوب سوْنرا اوْنونلا دیوار هؤرردیلر. دیوارلارین اوستونه آغاج آتیب دامی باسدیراندان سونرا آغاجلارین اوِستوندن پالچیق و اوْنون اوستوندن سوُواق وئرردیلر. سون زامانلار دیوارلار

قیرخلی اوشاغین یانینا اَت گتیرسن بوینو اَیری اولار یادا تیترَر، بونا گؤره اوشاغین پالتارینین قولونا بیر آز ات تیکرلر.
اوشاق چوخ آغلاییب، چیغیراندا یئددی قیزین پاچاسینین آراسیندان، یادا ساج چؤرگی‌نین آراسیندان کئچیررلر.
کیرپی‌نین دیشینی اوشاغین پالتارینا تیکرلر، اوندا نظر دَیمز.
اوشاغا نظر دَیمه‌سین دئیه پالتارینا گؤز نظر تیکرلر. گؤزنظر دئدیگین یئددی دلیکلی ماوی مونجوق و بیر ده بیر دلیکلی آغ-قارا مونجوقلاردیر.
اوشاغا نظر دَیمه‌سین دئیه اونو تعریفله‌مزلر و تام ترسینه اونو "دوزسوز" کلمه‌سی ایله خطاب ائدردیلر.
اوشاغی اؤپنده نظر دَیمه‌سین دئیه آلنیندان اؤپرلر، دئیرلر اوشاغین آلنیندان اؤپمک پیغمبردن قالیب.
اوشاق ایری جیسملی اولسا اونون یاشینی نظر دیمه‌سین (نفسدن گئچمه‌سین) دئیه اولدوغوندان چوخ دئیرلر.
اوشاغی سحر اذآن چاغی و آخشام ناخیر آیاغی (اذان‌چاغی) یئره قویمازلار، قویسالار زیان گلر، یومنی پیس اولار.
اوشاغین آغزیندان اؤپمزلر، اوپسه‌لر نوخوشلار. اوشاغا آد قویاندا قویماق، قایقاناق (شیرینلیک اوچون) پیشیریب قوهوم- قونشو و دوستلارین یاشلی خانیملارینی ائوه دعوت ائلردیلر. ائوده دؤره اوتوروب بیر مئژمئیی توتوب هر کس اونا پول سالار، او پول ماما‌یا (قابله‌یه) یئتیشر.
آد قویماق اوچون لاپ یاشلی خانیم اوشاغین قولاقلارینا اذآن و اقامه دئییب، اوغلان اولسا آدینی محمد و قیز اولسا فاطمه سسلردیلر. سونرا قایناتا، اودا اولماسایدی قایناناسی سئودیگی آدی قویاردی. اوشاغی بیر-بیرینین قوجاغینا وئرنده دئیرلر:"آل اوشاغی، وئر اوشاغی، تانری ساخلاسین بو اوشاغی"
آخیردا اوشاغی آناسینین قوجاغینا وئررلر.
هر کسین اوچ آدی اولار: 1- محمد یا فاطمه 2- یاشلی و بؤیوکلر دئین آد 3-عملی ایله قازانان آد
اوشاغا دیش چیخارتماغا باشلادیغی زامان دیشلیک پیشیررلر . دیشلیک پیشیرمک اوچون بوغدانی ایسلادیب پیشیررلر. یاغ، نوخود، کیشمیش، بادام، گیردکان علاوه ائدیب،

پیشمیش کرپیچله سیمیتدن، دام اؤرتوکلری ایسه دمیر تیرلرله کرپیچدن دوزه‌لینیر.
هئریسده تیکینتیلره عایید سؤزلرین بعضیسی بئله‌دیر:

آنبار	Anbar	اوْت، سامان ساخلانان دام
آتیشقا	Atışqa	پنجره
باجا	Baca	ایشیق وئرمک اوچون دامداکی دئشیک
چالاسر	Çalasər	یؤیونماق یئری
دابانلیخ	Dabanlıx	آغاج قاپی فیرلانان یئر
دَروْسار	Dərosar	قاپی و پنجره‌نین باشینداکی آغاج
دیلاب	Dilab	دیواردا دوزه‌لدیلمیش قاپیسی اوْلان کوْمود
دیرئک	Direk	دامی ساخلایان عمود حالدا قوْیولموش آغاج
دوُواخ	Duvax	تندیرین قاپاغی
ائو	Ev	گونده‌لیک یاشاماق اوچون تیکینتی
ائیوان	Eyvan	بیر طرفی دیوارسیز دام
گَزنه	Gəznə	یئیینتی محصوللارین آنباری
گیلیف	Gilif	دیوارین آلتیندا اولان سو یوْلو
گؤزآلتی	Gözalti	توْیوق یوواسی
حاجی‌خانمدی	Hacixanmədi	بیر نوع پئتیله
حالقا	Halqa	قاپیداکی رزه باغلانان یئر
هئزان	Hezan	حدّیندن آرتیق یوْغون آغاج
کاغ	Kağ	قوْیون ساخلاماق دامی
کئشه‌وند	Keşəvənd	تیردن نازیک موغالدان یوْغون ائیوانین دامینا سالینان آغاج
کلاوا	Kəlava	دیوارلانمیش اوستو آچیق یئر
کندی	Kəndi	چمن اوْتو قاتیلمیش مخصوص توْرپاقدان دوزه‌لمیش، بوغدا و اوُن ساخلانان یئر
کرپیچ	Kərpiç	معین اؤلچوده پالچیقدان دوزه‌لمیش ماتریال
کیفله	Kiflə	تندیره هاوا چاتدیران یئر آلتی یوْل
کیفله‌ندیریک	Kiflədirik	کیفله‌نین قاباغینا قوْیولان جاهاز
کیلیددان	Kiliddan	آغاجدان دوزلمیش بیر نوع قیفیل

کونه‌ند	Künənd	ائشیک طرفدن دامین قیراقلاری
ماوال	Maval	آیاق یولو اوچون مخصوص دوزه‌لمیش دام
مؤهره دووار	Möhrəduvar	پالچیقدان دوزلمیش دیوار
موْغال	Muğal	دؤرد متر اوُزونلوغوندا تاوانا سالینمیش آغاجلار
نون	Nün	توْیوق دامی
اوْتاخ	Otax	قوْناق اوچون دام
پئتیله	Petilə	قاپینین تاغینی چرچیوه‌یه باغلایان، اوْنو آچیب اوْرتن دمیر جاهاز
پئیه	Peyə	تؤوله
پردی	Pərdi	یاریم متر اوُزونلوغوندا تیرلر آراسینا سالینمیش آغاجلار
پییه	Piyə	تندیرین قیراغی
پوْتوشقا	Potuşqa	پنجره‌ده‌کی کیچیک پنجره
قفه‌خانا	Qəfəxana	اوْتاغین گیریشینده چای حاضیرلانان دام
قوْیونلوخ	Qoyunlux	قوْیونلار ساخلانان دام
قوُیو	Quyu	یئرین آلتینداکی سوُیا چاتماق اوچون قازیلمیش یئر
قوُزولوخ	Quzulux	قوزولار ساخلانان دام
رَف	Rəf	ائوده، اوْتاقدا بعضی باهالی اشیالاری دوزمک اوچون دیوارین اوزونده دوزلمیش تاخچا
رزه	Rəzə	قیفیلین زنجیر بؤلومو
سئکی	Seki	تؤوله‌ده حیوانلارا یئم حاضیرلانان بؤلوم
سئی‌بند	Seybənd	یئر آلتی سو یوْلو
سوُواخ	Suvax	دامین اوستونو و ایچینی سوواماق اوچون نارین سامان قاتیلمیش پالچیق
سورمه	Sürmə	آغاجدان دوزلمیش قیفیلین بیر بؤلومو
تاخچا	Taxça	اشیالاری قوْیماق اوچون دیواردا قاییریلمیش یئر
تَندیر	Təndir	چؤرک یاپیلان و ایستی‌لیک مرکزی اوْلان یئر
تندیره‌سر	Təndirəsər	تندیر اوْلان یئر
تپه‌جئک	Təpəcek	گئجه‌لر باجانی توتماق اوچون گوندن دوزه‌لمیش آلت

اوشاق اولاندا بیریسی داما چیخیب اذان وئرر، اذان وئریلسه دوغوم راحات اولار.[1]
ایلک اوچ گون اوشاغا کره ایله شوورَن وئرردیلر، دؤش وئرمزدیلر.
اوشاق آیین ایلک گونو و شنبه گونلری دونیایا گلسه الی یونگول اولار.
زاهی (یئنی دوغان آنا) و کؤرپه‌سی قیرخ گونه کیمین اونا زیان یئتیشمه‌سین دئیه تک اوتاقدا قالماز، تک حاماما گئتمز، تندیر قویماز، تویوخ باسدیرماز، تک قبریستانا گئتمز.
اون گونه کیمی زاهینی یویوندورماقدان چکینرلر (حامامین اوزاق و آذربایجانین هاواسینین سویوق اولدوغونا گؤره ناخوشلاماق ایمکانی وار ایدی).
زاهی‌نین بالیشی آلتینا پیچاق قویارلار جین یا دا آیری یامانلیق گلمه‌سین.
زاهی اوتاغیندا کاسادا اوچ دنه یومورتا قویارلار نظر گلسه یوموتالارا گلسین.
اوشاغی اوزگه سودو ایله امیشدیرمزلر، چونکو او آدام حرام یئین، پیس، اوغرو بیر ده جیلف اولسا، اوشاق دا بو صیفتلری آلار.
زاهی‌نین گؤروشه گلنی اولسا قیرخلی اوشاغی ائشیگه چیخاردارلار، گلنین دوعاسی اولسا آنا دا ائشیگه چیخیب، قوناقدان سونرا ائوه گلردی.
اوشاغا نظر گلمه‌سین دئیه فالچیدان ضامین‌نوما آلیب، پالتارینین بئلینه یا دا سینه‌سی اوستونه تیکر، یا دا ائوه باغلارلار.
اوشاق سسه دوشمه‌سین دئیه توی مجلیسلری و یاس یئرلرینه آپارمازلار.
اوشاقلاری اؤلن آرواد یئنی دوغولموش اوشاغینی هئچ اوشاغی اؤلمه‌ین آروادا وئرر. او آرواد اوشاغی کؤینگی‌نین بوغازیندان سالار، آشاغیسیندان چیخاریب، اؤزونه اوشاق سایار، سونرا دا اصیل آناسینا قایتاریب، دئیر: بو اوشاغا سنی تایا توتدوم.
سونرا دا هر آی باشی اوشاغین ساخلاماسینا بیر آز پول وئرر. بو ایش ایکی ایل بویونجا (اوشاق سود یئینه قدر) داوامی اولار.
قیرخ گونه کیمین اوشاغین یانینا دوعا—ضامین‌نوما گتیرمزلر. اوشاغین اوستونه ضامین‌نوما گتیرن اولسا، اونو یازان فالچیدان، اوشاق اؤلمه‌سین دئیه، ضامین‌نوما آلماق لازیم اولار. بونو گتیرن بارماغینی سویا سالیب او سویو اوشاغا ایچیردرلر.

[1]- باغ معروفدا عاباسعلی دامدا اذان وئرردی. عاباسعلی کندین اذانچیسی و عین حالدا تورکوسایا بیر آدام ایدی

آشاغیدا آنانین بویلو واقتیندان باشلامیش، اوشاغین دونیایا گلمه‌سی و سونرا دا کؤرپه اوشاغین ایلک گونلرینده کی عادت-عنعنه‌لر و اینانجلاردان سؤز گئدیر.

بویلو آنا یئریکلیه‌نده، هر کس غذا پیشیرنده بیر آز اونا گتیرر، گتیرمسه او یئمه‌لینی پشیررلر، پیشیرمسن اوشاق دوشر یاداکی یالاق اولار.

آنا بویلو اولان زامان هر کسین الیندن تیکه (یئمک) آلماز، چونکو اوشاق یئمک صاحیبینه چکر.

بویلو آنایا نظر دَیمه‌سین،قره باسماسین، جین گلمه‌سین دئیه بارماق بندی بویوندا شوه آدلی بیر قارا داش پالتارینا تیکرلر.

آنا اوشاق سالماسین دئیه سو دَیمه‌میش میتقال‌نان بئلینه بال و قره‌چؤرک‌اوتو (قره کونجود) سالارلار، اوندا بئلی برکییب اوشاغی سالماز.

بویلو خانیم اوشاق سالماماق اوچون یانیندا ضامین‌نوما (کاغاذ اوسته یازیلمیش نئچه قورآن آیه‌سی) ساخلامالیدیر.

بویلو خانیم اؤلویه (جنازه‌یه) باخسا اوشاغی بدنظر اولار. بدنظر گؤزو ایله انسانلاری وورار، نظر ائو ییخار اونا گؤره ده "و ان یکاد" سوره‌سینی بدنظره اوخویارلار.

بویلو آرواد تورشو قویماز، قویسا اوشاغینا زیان گلر، تورشو قویماق ایسترسه، اوشاغی اؤلمه‌ین بیر یاخشی آروادین آدینا تورشو قویار، هر واخت دا تورشونو یئییرسه او آروادا تورشونون پولونو وئریب آلار.

آنا سکگیز آی بویلو اولاندا ماما گلیب، قارنیندا اوشاغی چئویرردی دوغوما حاضیرلاشسین.

تین	Tin	بینانین ائشیک طرفینده ایکی دیوارین بیر-بیرینه قوووشان یئری
تیر	Tir	تاوانا سالینمیش یوْغون آغاج
تؤوله	Tövlə	حیوانلار ساخلانان دام
زوُبانا	Zubana	قاپی‌نین بؤیرونده‌کی آغاج

گئییم‌لر **Geyimlər**

هئریزده گئییم‌لره عایید ترمینلر بئله‌دیر:

آراخجین	Araxcın	قادین و اوُشاقلارین باشلارینا قوْیدوقلاری الوان ساپدان توْخونموش بؤرک
آرخالیخ	Arxalıx	کیشیلرین اوست پالتاری (کوْت)
بارماخجیل	Barmaxcıl	بیچین بیچنده اوْراق الی کسمه‌سین دئیه سوْل بارماقلارا گئییلن گؤندن تیکیلمیش گئییم
باشماخ	Başmax	مال دریسیندن معمولی آیاق قابی
بَلتو	Bəlto	کیشیلر اوچون قالین پارچادان تیکیلمیش اوُزون کوْت
بؤرک	Börk	کیشیلرین باشلارینا قوْیدوقلاری پالتار
جیلیتقا	Cılıtqa	کوْتون آلتیندان گئییلن قوْلسوز کوْت
جورجه‌نئک	Cürcənek	دوه یونوندن حاضیرلانمیش چوْبانلار اوچون قوْلسوز اوُزون پالتار
چادیرا	Çadıra	قادینلارین بوتون بدنینی اؤرتن نازیک پالتار
چاریخ	Çarıx	چؤللرده گئییلن مخصوص فوْرمادا آیاق قابی
چَرقت	Çərqət	قادینلارین باشلارینا اؤرتدوکلری قوماش
چرشاب	Çərşab	قادینلارین یاسدا اؤرتدوکلری قره چادیرا
دیزلیک	Dizlik	قیسا تومان
دوْلاخ	Dolax	بیلگه ساریلان زولاخ پارچا
دوْن	Don	قادینلار اوچون اوُزون کؤینک
دورگه	Dürgə	کیشیلر اوچون گئجه یاتاندا گئیدیکلری مخصوص قالین بؤرک

آل‌جئک	Əlcek	اَللره گئییلن مخصوص گئییم
کؤینئک	Köynek	کیشیلرین، کوْتون آلتیندان گئیدیکلری پالتار
کورک	Kürk	قوْیون دریسیندن تیکیلمیش کیشیلر اوچون پالتو
لبه‌دار	Ləbədar	کیشیلر اوچون دؤره‌سی گؤنلوکلو بؤرک
لیف‌جیک	Lifcik	قادینلارین ممه‌لرینه گئیدیکلری پالتار
پالتار	Paltar	گئییم
پَنجئک	Pəncek	آرخالیق
پته‌وا	Pətəva	چاریغین آلتیندان آیاغا سارینان پارچا و ایپدن توْخونموش جوْراب
قوْندارا	Qondara	دابانی اوُجا باشماق
شال	Şal	کیشی‌لرین سوْیوقدا بوْیونلارینا ساریدیغی پالتار
شالوار	Şalvar	یان و قیچلارا گئییلن پالتار
ترکؤینئگی	Tərköyneyi	لاپ آلتدان گئییلن نازیک پالتار
تومان	Tuman	قادینلارین یان و قیچلاری اوچون چین‌لی پالتار
تونوکه	Tünükə	جینسل عضولره گئییلن نازیک پالتار
یایلیخ	Yaylıx	قادینلارین باش و بوْیونلارینا ساریدیقلاری پالتار
یل	Yəl	قادینلار اوچون کوْت

باغ معروفدا کورپه اوشاقلار اطرافیندا اولان عادت -عنعنه لر و اینامللار

قئیده آلینما یئری و تاریخی:
تبریز، باغ معروف کندی، ۱۳۸۷

قایناق شخص:
معصومه فغانی

توپلایان: رحیم قابل نژاد

بدنظر سانیلان آدامین باشماغی‌نین آلتیندان بیر کیچیک تیکه کسیب، او کئچن اوچ یولون آیریمیندان توربیاق گؤتوروب بیر آز اوزرلیگه قاتیب، یاندیراندان سونرا توستوسونو نظرلنمیش آداما وئریب بئله‌لیکه نظرین گؤتوررلر.

نظرلنمیش آدامین آلت کؤینگینی چیخاردیب، بیر یورمورتانی او کؤینگین اوجوندا بوروب شکلین سالاندان سونرا، یومورتانی گؤتوروب بیز طرفی اوسته اولان حالدا آلت-اوستونه بیر سیککه (مئتال پول) قویوب، فیکریلریندن کئچن احتمالی نظر وورانلارین آدینی بیر-بیر گئتیریب هر آدا یومورتانین اوستونه بیر جیزیق چکیلیر، هر کیمسه‌نین آدینا جیزیق چکنده یومورتا سینسا بللی اولور او آدام نظرله‌ییب. دئمک بو ایشلری گؤرنده نظرلنمیش آدام، کؤینگین آلتیندا اوتورار. یومورتا سیناندان سونرا نظر گؤتورمه ایشی سونا چاتار.

نظرلنمیش آدامین کورگینه، اللرینین اوستونه، آیاقلارینین اوستونه بیر ده قارنینین آلتینا سوغان سورتوب بیر تیغه ایله چیرتیب سونرا، اوووجا بیر آز اوزرلیک آلیب، نظر وورا بیلن آداملارین آدلارینی خاطیرلاداراق، اوزرلیکدن هر دؤنه نئچه‌سینی او بیریسی اله تؤکوب بو سؤزلری دئیندن سونرا، اؤزرلیگی بیر مخصوص قابدا یاندیریب توستوسونو نظرلنمیش آداما وئریب بو سؤزلری دئیرلر:

آیا باخانین گؤزو، گونه باخانین گؤزو، ظولم جهانین گؤزو، شنبه گؤرنین گؤزو، سوت گونو گؤرنین گؤزو، دوز گونو گؤرنین گؤزو، چرشنبه آخشامی گؤرنین گؤزو، چرشنبه گؤرنین گؤزو، جومه‌آخشامی گؤرنین گؤزو، جمعه گونو گؤرنین گؤزو، آغ گؤز، قارا گؤز، گؤی گؤز، بدنظر گؤزو بو اودا یانسین.

اؤزرلیگی یاندیراندا کیمسه‌لرده بئله سؤزلرده دئیه‌رلر:

اوزرلیک سن هاواسان
مین بیر درده داواسان
درد قاپیدان گلنده
سن باجادان قوواسان

اوزرلیک کاشا اوزرلیک
خالالاری قوشا اوزرلیک
هر کس بونا گؤز ویرسا
دؤندر داشا اوزرلیک

یومورو موتال ترسه یاتار
آلاجا مزار، اوبانی گزر
آلچاق داغدان قار یاغیر
دؤرد باجی‌ییق بیر بویدا
اوچ باجی‌ییق، اوچوموزونده باغری قارا
بالاجا کیشی داغدان شله ائندیریر
آلتی قیچی وار، ایکی دابانی
یول اوسته یاغلی قاییش
یارریغان اوسته دؤرد توتک

اؤلو
الک
الک
اوتاغین بوجاقلاری
اوجاق داشلاری
اولگوج
ایپ ترزی
ایلان
اینک امجگی

هامینی بَزر، اؤزو لوت گزر	ایینه
او ندیر سویا گیرنده آچیلار، سودان چیخاندا ییغیلار؟	آت قویروغو
باغدا تاببیلدار، سودا شاببیلدار	بالتا ، بالیق
تاب تاباجا، قاب آتداجا	پای
بویون شنبه‌دی،	
گؤیلومه دوشن ندی؟	
اودسوز اوجاقسیز؛	
قازاندا پیشن ندی؟	پنیر
کوْر اؤکوز کوْلدان باخار	تفنگ
اؤزو بوردا، ساققالی دامدا	توستو
بیری گئدر گلمز، بیری یاتار دورماز	توستو، کول
مه‌مه‌لی خاتین، دیشلری یوخ	تویوق
بیر ایتیم وار هورر ــ هورر بورنو شیشر	چَهره
بیر پیه مالیم وار، هامیسی قاشغا	زَیرَک
قارا نظر قاپیلاری گزر	ساج
قایا دیبینده قاز گئدر، قاققیلداشار تئز-تئز گئدر	سو
بیزدن سیزه توپ گئدر	سیچان
اؤزو گئتدی سسی قالدی	فیشنگ
هادیباباني ــ هودیباباني، ایکی قیچی وار دؤرد داباني	قاپی تاغی
ها گئدر هو گئدر، بیر قاریش یول گئدر	قاریشقا
دولو گیرر بوش چیخار	قاشیق
قویروخلامایینجا په‌ییه گیرمز	قاشیق
آللاه آماندی، آلتی ساماندی، اوستو دوماندی	قلیان
جیققیلی قویو، دامبیلدار سویو	قلیان
آلتی بولاق ایشمه‌لی، اوستو چیمن بیشمه‌لی	قوْیون
من گئتدیم او قالدی	کؤلگه
داغدا تاببیلدار،	کولونگ،دولچا،
سودا شاببیلادار،	ایت،خوروز

خالق آرا بئله بیر اینانج وار کی بعضی‌لرینین گؤزونده بیر گوج وار، هر نه‌یه باخسالار اوندا اثر قویوب باخدیقلارینی بیر ایسته‌نیلمز دوروما سالارلار. بئله باخیشلارا نظرلمه دئییلیر. نظرلمه بیرینین انسانا، حئیوانا و... پیس باخیشی اثرینده تؤرنیر، دئمک بئله باخیشلار هامی‌نین دئییل، بلکه فقط بعضی انسانلارین گؤزو یامان اولار.

بیلدیگیمزه گؤره قرآن کریمین "قلم" سوره‌سینین 51- جی آیه‌سینده ده نظر و نظرله‌مکدن سؤز گئدیب.

ائل آراسیندا انسانلار اؤزلرینی بدنظردن قوروماق اوچون بعضی ایشلره ال قاتیرلار. اوشاقلاری کؤرپه‌لیکدن پیس گؤزلردن قوروماق اوچون یاخاسینا «گؤز مینجیغی» تاخیرلار، بعضی‌لری دوعا یازدیریب اوز یانلاریندا ساخلاییرلار، اوزرلیک یاندیریرلار، ضامینله‌مه یازدیریرلار، تصدّق وئریرلر.

بدنظرلیگه اینام وارسا، اونو درمان ائله‌مک اوچون چئشیدلی یوللار دا اولار بیلر. آشاغیدا نئچه‌سینی آچیقلاییب، دَیرلی اوخوجولاریمیزدان رجاء ائدیریم اونلارین یاشادیقلاری یئرده نظر گؤرتومک اوچون اولان رسملری «ائل بیلیمی» دفترینه گؤنده‌ریب اؤز آدلارینا، گلن نمره‌لریمیزده یایینا وئرک. بیزیم توپلایا بیلدیگیمیز یوللار بونلاردیر:

آنجاق کربلا یا شامدان قاییدسالار اون یا اون بئش گوندن سونرا سووقات بوقچالارین آچارلار.

اوبادا فرمان،	
کدده سولئیمان	
یانلاری سو، اورتاسی اوْد	کؤمور ساماوار
ساققالی اوزون ساللانار، داما، داشا توللانار	کئچی
آغ آلاچیق، یانی آچیق	گؤبلک
ساری تویوق سودا یاتار	لپه
بیزدن سیزه یول گئدر، توک بدنه قول گئدر	موتال
حاجیلار حاجا گئدر،	
عهد ائدر حاجا گئدر،	
بیر یومورتا ایچینده؛	
قیرخ _ اللی جوجه گئدر	نار
آلتی جهنم، اوستو سو	نفت ساماواری
چین اوتاق، چین-چین اوتاق، قیرخ پیلله‌کان، مین‌بیر اوتاق	یارپاق کلم
آتدان اوجا، ایتدن آلچاق	یَهر
بیزده بیر کیشی وار، دمیردن دیشی وار	یون داراغی

نظرلمه

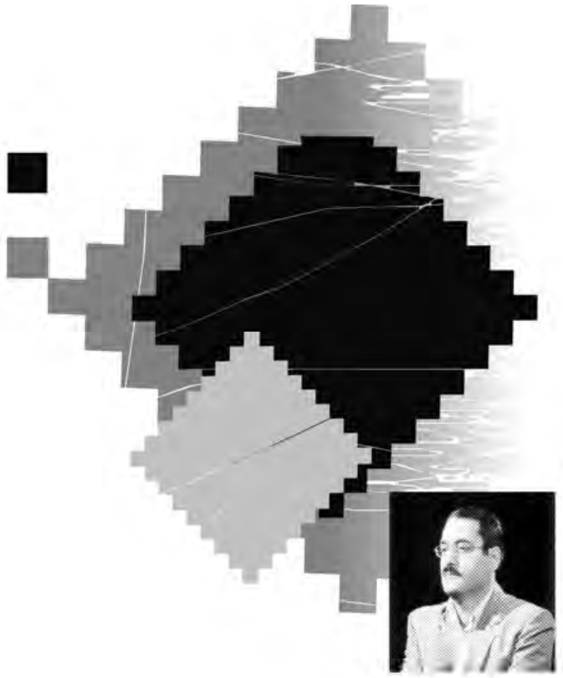

توپلایان: احد فرهمندی

■ قایناق شخص: رقیه خانیم ثریایی

■ (آلتیجی صینیفه قدر اوخموش

۱۳۳۶- دا اردبیل‌ده دوغولموش)

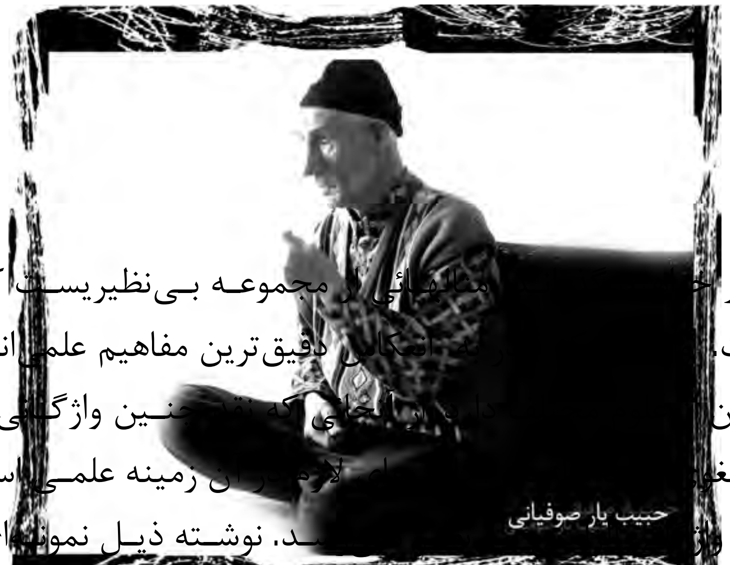

واژگانی که از نظر ... مثالهائی از مجموعه بی‌نظیریست که زبان مادری‌مان مالک آن است. ... انعکاس دقیق‌ترین مفاهیم علمی‌اند و نشان از آشنائی علمی پیشینیان ... از آنجائی که نقد چنین واژگانی بیش از آنکه محتاج مهارت‌های لغو... لازم در آن زمینه علمی است دید تخصصی در درک چنین وا... سد. نوشته ذیل نمونه‌ای از این نگرش‌هاست که به فراخور آگاهی‌های نگارنده آن در زمینه بیماریهای دامی از دل روستاهای مناطق مختلف آذربایجان بیرون کشیده شده است . ارزش علمی این واژگان تا اندازه‌ای خیره‌کننده است که باور آن به عنوان بیانی عامیانه اندکی دشوار است. واژگانی که گاه گوی سبقت را از معادل‌های علمی مسندنشین می‌ربایند و اما از این واژ گان:

دبباخ /dəbbax/ یا دباخ /dəbax/

شناخت روستاییان از بیماری‌های دامی

جلال شایق[1]

و خبر وئرر کی، فیلان گون زیارته گئده‌جک. بئله‌لیکله کندین اهالیسی گئدیب اونو گؤروب،
حلالّیق آل...
نوحه خوار...
اگر زیارته...
قویار؛ دئم...
سؤزلرین ب...
فدا اولوم ا...
آدی امام ...
سونرا بئشر...
غریبِ خاک...
کنـــدلیلر...
دئیرلر:
محمد جم...
شهید لالـه کفـن شـاه کربلایـه
صلوات
جماعت یئنه جاوابیندا دئیرلر:
محمد جمالینه صلوات

سونوندا کند اهلـی، کنـدین چیخیشیندا (دییرمان قاباغیندا، خـرمن قاباغینـدا) بیـر دسـمال سالیب اونون ایچینه پول سالارلار و ییغیشان پوللاری چووشا وئررلر.
زیارتدن قاییدان زاماندا، یئنه چووش گلر، جـار چکـر و زاییـری صـلواتیله ائوینـه آپـارارلار. قاپیلارینا چاتاندا اونلارین قاباغیندا قوربانلیق کسیلر. او شـخص یئنـه شـام یـا ناهـار وئـرر، گلنلرین ایسه تؤحفه‌لری قوربانلیق یا پتو، یا دا آزاراق ائو وساییلی اولار.

زیارتدن قاییدانلار اونلارین تؤحفه‌لرینه لاییق تؤحفه‌لر ایله قارشیلاییب ائولرینه آپارارلار. زیارتدن قاییدان مکه‌دن گلسه اوچ گـون آیلشـیب ، اونـون گؤروشـونه گلرلـر و او سـووقات بوقچاسینی بیر آیدان سونرا آچیـب، سـووقاتلارینی آپاریـب صـاحیبلرینه وئـرر، مشـهددن قاییدیرسا بیر هفته‌دن سونرا، سووقات بوقچاسینی آچیب، اونلاری تؤحفه صاحیبلرینه وئرر،

باغ وزیر کندلیلرینین زیارته گئتمه‌لری

بدان ته‌بقه نیز گویند. در کتـاب دده قورقـود در
ی"در تشبیه واله شـدن ...
ی آغیزیندان سو آخدی
کرده‌اند هر چند از دید
ه قطع بـر صـحت نظری
+آق می‌باشد. واژه تاب
، به معنای زخـم اسـت
ی این واژه را تنها اشاره به زخم‌های پـای حیـوان
در مقابـل واژه طبـاق، بـه نقـل از کتـاب بیطـره
م گـردد و بـا خشـونت و شـکاف‌هـا و شـقاق آن.
م در بیماری تب برفکی این واژه به ایـن بیمـاری
(دستور زبان آذربایجانی- فرزانه). گویـا در میـان
توسط باد تاکید شده گفته می‌شود"بو خسته‌لیک
ن بیماری مورد استفاده دارد چرا که ویروس عامل
، حساس است. البتـه اسـتفاده از سـایر ترکیبـات
، کاربرد دارند..

توپلایان: مریم خدابخش
قئیده آلینما یئری و تاریخی:
گونئی ماحالی، صوفیان
باغ وزیر کندی ۱۳۸۷/۱۲/۲۶
قایناق شخصلر:
نرگس خدابخش
(۳۷ یاشیندا
نهضت ده اوخوموش
باغ وزیرده دوغولموش)
حبیب یار صوفیانی(حاج حبیب
(۶۸ یاشیندا. ساوادسیز
کندین چووشی گوز
ایشیغیندن عاجیز
صوفیاندا دوغولموش)
حسین خدابخش
ساوادی بئش کیلاس
(باغ وزیرده دوغولموش
۵۵یاشیندا)

ی (agalactia)، این بیماری با سه علامـت بـارز
حیوان ماده) همراه است. واژه یئل بـوز مرکـب از
دو علامـت از علایـم بـالینی بیمـاری 1-عـوارض
ن بـه خاکسـتری(بـوز) دارد .واژه یئل عـلاوه بـر
، مثلا مصطلح است که گفته می‌شـود "توپوغوما
، a(علامت نفی) و galactia- (شیر) تنها به یکی
ط در حیوان ماده اشاره دارد.

چووش کیمدیر: چووش، نوحه خوان چووش کیمـدیر:
چووش، نوحه خوان یا ارشه خوانلارا وئریلن آددیر
بو کندین چووشو حاج حبیبدیر. حبیب 68 ایـل
بونـدان اول صـوفیاندا دوغولـوب، اورادا یاشـاییر ، آلتـی
یاشیندا قیزیلجـا توتـوب گـؤز ایشـیغین الـدن وئـررک،
اورگینی ایشیقلاندیریب و 46 ایلدیر کی چووشلوق ائدیر.
حاج حبیب دئییر کی "گؤز ایشیغیندان عـاجیز اولماغـا
گؤره کیتابداکی نوحه‌لری وئررم بیـر سـاوادلی آدام بیـر
یول منه اوخویار ، من ده اونلاری سینه دفتریمه یازارام".
بو کندین اهلیندن بیری زیارته گئتمـک ایسـته‌سـه
اگله‌شیب و ائوه بیر نفر دعوت ائله‌ییب شام یا ناهار وئـرر

بیماری هپاتیت نکروزان یا Necrotic Hepatitis که عامل آن کلستریدیوم شوای است.از علایم این بیماری حالت له‌شدگی در بافت کبد است که از علایم بیماری محسوب می‌گردد. واژه جییَرأزمه از دو کلمه جییَر به معنای جگر و أزمه به معنای له‌شده گرفته شده‌است که در مجموع رساننده از دست رفتن قوام کبد در این بیماریست.

قودوز / Quduz / هاری (rabise)

یکی از قدیمی ترین بیماریهای شناخته شده در تمدنهای بشری است قدیمی‌ترین اشاره بنام بیماری به الواح سومری بر می‌گردد که در آن به واژه Uridim یا سگ دیوانه بر می خوریم. در متون ترکی قدیمی ترین اشاره‌ها در دیوان‌لغات‌الترک است که واژه قوتوز (قودوز) را به معنای گاو وحشی به کار برده است و نیز قوتوز ایت را در معنای سگ هار آورده‌است به این واژه در کتابهای لغت دیگر چون سنگلاخ یا کتاب سلیمان افندی نیز می‌توان بر خورد. اصطلاح "قورد ییب، قودوز اولوب" حاکی از اطلاع روستائیان از مخزن بودن گرگ در این بیماریست.

çərlətmə / چرلتمه

این بیماری به تلفظ مغشوش چَرَتمه در لغت از مصدر چرلتمک به معنای مشمئزکننده و اشمئزآور بوده و در دامپزشکی به بیماری تب روده یا آنتروتوکسمی(enterotoxaemia)اشاره دارد و علت آن بوی زننده و شرایط ناهنجاری‌ست که در اثر اسهال در حیوان مبتلا دیده‌می‌شود. بیماری آنتروتوکسمی که توسط تیپ‌های مختلف باکتریی بنام کلستریدیوم پرفرنجنس(Clostridium perferigen) ایجادمی‌شود دو فرم مختلف را در منطقه موجب می گردد. بیماری حاصل از این دو فرم مختلف که علایم بالینی و کالبد گشائی مختلفی دارند به نامهای بومی متفاوتی خوانده می‌شوند. بیماری حاصل از تیپ D یکی از تیپ‌های باکتری به‌واسطه اسهال بدبو چرلتمه و به‌واسطه آب‌آوردگی آبشامه قلب (hydropericarditis) سوآلما(su alma) و اورگی سوآلما(urəyi su alma) نامیده می شود. بیماری حاصل از تیپ B نیز بیشتر به دلیل تولید علایم عصبی دلیجه(Dəlicə) به معنای دیوانگی خوانده می‌شود.

بیر آیری چئشمه ده قیبله چئشمه‌سیدیر. بونلاردان باشقا داغین لاپ اوجالاریندا گونه باخانا ساری بیر چئشمه واردیر، بو چئشمه‌نین آدی قوش چئشمه‌سیدیر. اسکی زمانلار، چؤللره آفات و چکیرتگه گلنده بو چئشمه‌دن بیر نئچه پاک و مؤمون و دیندار کیشی گئدیب اورانین سویوندان کوزه‌یه یا بیر سهنگه دولدوروب و اؤزونه مخصوص بیر عنعنه ایله آفات ووران یئره گتیررمیشلر.

اورایا گئدنلر سویو دولدوردوقدان سونرا، کوزه‌نین و یا سهنگی یئره قویمادان گتیرردیلر. چوخ واخت کوزه‌نین قولپوندان بیر آغاج کئچیریب ایکی نفر اونو داشییاردیلار، سویو دولدوروب آفات یئرینه گتیریلن زامانا کیمی هئچ بیری آغزینی آچیب، دانیشمازدی. آفات یئرینه یئتیشدیکدن سونرا، آرالاریندان آغ ساققال اولان سویو بالاجا پیالا ایله آفات یئرینه سپرمیش. سویو سپدیکدن سونرا همان لحظه سیغیرچین و سار قوشلاری گلیب چکیرتگه‌لری یئمگه باشلاردیلار. بئله‌لیکله آفات اورادان قورتولاردی.

بو مراسیم 50 – 60 ایل بوندان اؤنجه زونوزدا یئرینه یئتیریلرمیش. ایندیلیکده داها اونودولموشدور. ان سون زامان کی بو ایش اولوب بئله دئیرلر کی بیر سید الی ایله اولوب. دئییلنلره گؤره، او سودان گتیریب آفات اولان یئرلره سپیب، آللاهدان ایستییب کی داها اوندان سونرا آفات اوردا اولماسین، اؤزو ده بئله دئییب: چکیرتگه‌لر ده آللاهین حئیوانی دیر ساردا، هر ایکی‌سی ده یاشامالی. ایلاهی منیم گلن ایله کیمی جانیمی آل.

ائله بیر ایل سونرا سید اؤلور و بیر داها دا اورالارا آفات گلمیر.

مثالهای
علمی ا
بکوشیم

قوش چئشمه سی

توپلایان: علی برازنده

قایناق شخص:
بهروز اصولی
(۷۰ یاشینداء آلتی
کیلاس اوخوموش)

. زنوزون یایلاق طرفینده، سلطان سنجر آدلی بیر اوجا داغ وار. بو داغدا بیر نئچـه بـولاق واردیر کی اونلاردان بیرنئچه‌سی قیبله‌یه ساریدیلار. بونلاردان بیری تکه دوندوران یا بؤیوک تکه دوندوران آدی ایله تانینیر. بو بولاغین سویو او قدر سویوق اولار کی یایین چیلله‌سـینده اونون تکیندن اوچ دنه داش گؤتورمک اولماز.

کیچیک تکه دوندوران دا قبیله‌یه ساری باشقا بیر چئشمه‌نین آدیدیر. بو ایکی چئشمه بیر-بیریله قوووشدوقدان سونرا اوجا بیر یئردن تؤکولر کی اورایا "شـیرلان" دئییلیـر. ائلات بـو شیرلانین اطرافیندا یوردسالارلار.

www.elbilimi.com